УДК 631.164.23:330.47
DOI: https://doi.org/10.32782/business-navigator.78-19

Жеватченко В.С.
аспірант
Львівський національний університет імені Івана Франка

Zhevatchenko Vitaliy
Postgraduate Student
Ivan Franko National University of Lviv

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В КОНТЕКСТІ СТРУКТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ЕКОНОМІКИ

INVESTMENT POTENTIAL OF THE AGRICULTURAL SECTOR IN THE CONTEXT OF STRUCTURAL TRANSFORMATIONS OF THE ECONOMYANALYTICAL ASSESSMENT AND DEVELOPMENT PROSPECTS

Стаття присвячена дослідженню впливу структурних трансформацій в економіці України на інвестиційний потенціал аграрного сектору в умовах війни. За результатами аналізу визначено, що аграрний сектор займає друге місце за обсягом капіталовкладень в національній економіці, але залишається недостатньо підтриманим порівняно з іншими галузями, зокрема промисловістю. Підкреслено, що найбільше скорочення інвестицій відбулося у напрямку відтворення рослин, в той час як тваринництво продемонструвало позитивну динаміку. Основними бар'єрами, які стримують інвестиції, є руйнування транспортної та логістичної інфраструктури, нестабільність економічної ситуації, зростання витрат на ресурси та дефіцит робочої сили. Тому доцільно залучати державні та міжнародні ресурси для відновлення інфраструктури, впровадження інноваційних агротехнологій, створення програм страхування інвестицій і розширення експортних ринків.

Ключові слова: інвестиційний потенціал, аграрний сектор, трансформаційна економіка, структурні зміни, інноваційний розвиток.

The relevance of the article's topic is due to the significant structural transformations taking place in Ukraine's economy as a result of external and internal crisis factors, among which the military conflict occupies a special place. These transformations require a rethinking of the role of the agricultural sector, which remains an important element of the national economy, in particular in ensuring the country's food security. However, an important condition for the sustainable development of the agricultural sector is the effective attraction of investment resources, which allows for modernization of production, improvement of the technological base and ensuring competitiveness. In wartime, the agricultural sector is experiencing significant negative changes, including the destruction of infrastructure, a decrease in crop areas, a reduction in production capacity, and rising input prices. In addition, increased logistical difficulties, disruption of transport chains and reduced export opportunities create additional challenges for attracting investment in the sector. Thus, the decline in investment activity in the agricultural sector is one of the main challenges facing the country's economy. The article analyses the key problems associated with investing in the agricultural sector in the context of economic and social instability, examines the reasons for the decline in investment and its impact on agriculture, forestry and fisheries. The main focus of the study is to identify the factors that hinder investment activity, including the instability of the economic environment, rising resource costs, disruption of logistics processes and labour shortages. The article also discusses possible ways to overcome these barriers through investment support, restructuring of industries, modernization of production facilities, development of agricultural technologies and improvement of infrastructure. Particular attention is paid to creating favourable conditions for attracting public and international investment, in particular through innovative approaches to agricultural production, expanding markets, and improving environmental safety. Thus, the article examines not only the current problems of the agricultural sector, but also offers tools for restoring and developing investment activity, which is critical for Ukraine's economic revival in the post-crisis period.

Keywords: investment potential, agricultural sector, transformational economy, structural changes, innovative development.

Постановка проблеми. Аграрний сектор є важливим елементом національної економіки, що забезпечує продовольчу безпеку, формує значну частину ВВП і є одним з провідних джерел експорту. В умовах глобалізації, економічних криз та зростаючого попиту на продовольство, інвестиційний потенціал аграрного сектору стає головним детермінантом його стійкого розвитку. Структурні трансформації економіки, пов'язані з цифровізацією, зеленою енергетикою та інноваційними технологіями, створюють нові

виклики та можливості для залучення інвестицій в аграрну галузь.

Важливим науковим та практичним завданням є дослідження механізмів ефективного використання інвестиційного потенціалу аграрного сектору з урахуванням структурних змін економіки. Це включає оцінку існуючого потенціалу, ідентифікацію бар'єрів для інвестування та розробку стратегій для їх подолання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження інвестиційного потенціалу аграрного сектору та його адаптації до структурних трансформацій економіки набули значного поширення у наукових колах. Економічну сутність інвестицій та інвестиційної привабливості аграрних підприємств досліджували Мацибора В. [7], Тітенко З. та Ліснічук В. [9], які наголосили, що інвестиційна привабливість підприємства повинна розглядатися комплексно із урахуванням інтересів всіх учасників інвестиційного процесу. Балдинюк В., Балдинюк В. [1] займались вивченням управління інвестиційним потенціалом підприємств АПК та зазначили, що це ключовий фактор їх стійкого розвитку. Масюк Ю. [6], Крамаренко І. [5], Калетнік Г. та Козяр Н. [2] визначали чинники, які впливають на активізацію залучення інвестицій в розвиток сільського господарства в Україні. Ці дослідження підкреслюють важливість комплексного підходу до аналізу інвестиційного потенціалу аграрного сектору, враховуючи як традиційні фактори, так і новітні виклики структурних трансформацій економіки.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є аналітична оцінка інвестиційного потенціалу аграрного сектору України в умовах структурних трансформацій економіки. Основні завдання: оцінка сучасного стану інвестиційного потенціалу аграрного сектору, визначення впливу структурних трансформацій економіки на інвестиційні процеси в аграрній галузі, ідентифікація основних бар'єрів для залучення інвестицій та розробка рекомендацій для їх подолання та прогнозування перспектив розвитку аграрного сектору з урахуванням змін у глобальній економіці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Структурні трансформації економіки, викликані як внутрішніми, так і зовнішніми факторами, зумовлюють необхідність переосмислення ролі та значення аграрного сектору. В сучасних умовах цей сектор відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки, а його розвиток залежить від ефективного використання інвестиційних ресурсів.

Війна в Україні справила істотний негативний вплив на інвестиційний потенціал аграрного сектору. Знищення інфраструктури, значне скорочення площ, відведених під посіви, стрімке зростання цін на основні ресурси, а також ускладнення логістичних ланцюгів спричинили суттєве зниження рівня інвестиційної активності в галузі (рис. 1).

Сільське господарство, лісове та рибне господарство залучило 65,1 млн грн інвестицій. Це значення ставить аграрний сектор на друге місце за обсягом капіталовкладень, що підкреслює його важливу роль у національній економіці, особливо в умовах поточних викликів. Проте, у порівнянні з промисловістю, обсяг інвестицій в аграрний сектор залишається меншим, що свідчить про недостатню підтримку галузі.

Важливо дослідити напрямки інвестування у сільському господарстві (табл. 1).

Капітальні інвестиції в сільське господарство за період 2021–2023 років зазнали значних коливань, що відображає складні економічні умови, особливо в 2022 році. Загальні інвестиції в сектор сільського, лісового та рибного господарства зменшилися на 6,88% у порівнянні з 2021 роком. У сфері вирощування однорічних і дворічних культур падіння становило 11,54%, тоді як у вирощуванні багаторічних культур інвестиції скоротилися на 5,87%. Найбільше скорочення відбулося у відтворенні рослин, де інвестиції зменшилися на 40,49%, вказуючи на значні труднощі в цьому напрямку. Водночас, тваринництво продемонструвало позитивну динаміку із зростанням інвестицій на 23,97% у 2023 році, що може свідчити про більший попит на продукцію тваринного походження та від-

Рис. 1. Капітальні інвестиції підприємств за видами економічної діяльності у 2023 році, млн грн

Джерело: побудовано на основі [8]

Таблиця 1

Динаміка капітальних інвестицій у сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство в розрізі по напрямках, тис. грн

	Код за КВЕД-2010	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відносне відхилення, %
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	А	69966,3	51355,6	65150,6	-6,88
сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг, в т.ч.:	01	68021,3	49550,0	63582,2	-6,52
вирощування однорічних і дворічних культур	01.1	54691141	39130341	48378419	-11,54
вирощування багаторічних культур	01.2	1154353	746514	1086515	-5,87
відтворення рослин	01.3	47519	33478	28274	-40,49
тваринництво	01.04	9640540	8169691	11951758	23,97
змішане сільське господарство	01.05	422887	298641	311780	-26,27
допоміжна діяльність у сільському господарстві та післяурожайна діяльність	01.06	2058921	к/с	1821450	-11,53
мисливство, відловлювання тварин і надання пов'язаних із ними послуг	01.07	5997	к/с	к/с	Х

Джерело: складено на основі [8]

повідні інвестиції у виробництво. Змішане сільське господарство та допоміжна діяльність також зазнали значного скорочення, відображаючи складнощі в інтеграції різних видів діяльності та підтримці післяурожайних операцій. Загалом, у 2023 році спостерігається певне відновлення інвестицій, однак значні скорочення в окремих галузях свідчать про потребу в додаткових заходах для стабілізації та розвитку сільськогосподарського сектора. Головною метою використання інвестиційних ресурсів є впровадження бізнес-проектів, які переважно стосуються будівництва та оновлення виробничих приміщень і споруд, а також закупівлі техніки та обладнання для сільського господарства [4].

Визначено, що основну частину капітальних інвестицій (66.4%) спрямовано на машини та обладнання, що підкреслює пріоритет модернізації (рис. 2). Інвестиції в будівництво та перебудову будівель складають 19.7%, а вкладення в існуючі будівлі та землю – лише 0.9% та 0.18% відповідно. Низький рівень інвестицій у землю свідчить про зосередженість на технічному оновленні.

Нематеріальні активи отримали 2.8% інвестицій, що є важливим для впровадження інновацій та підвищення ефективності управління.

Провівши оцінку сучасного стану інвестиційного потенціалу аграрного сектору, доцільно визначити основні бар'єри, які перешкоджають надходженню інвестицій в галузь. Сюди віднесемо:

– руйнування інфраструктури, так як збройний конфлікт ускладнив транспортування продукції, доступ до ринків і постачання ресурсів;

– нестабільність і ризики унеможливлюють довгострокове планування та стримують капіталовкладення;

– зростання витрат на ресурси зменшує рентабельність сільськогосподарського виробництва;

– логістичні проблеми призвели до зниження експорту продукції, що негативно впливає на доходи аграрного сектора та обмежує притік інвестицій;

– міграція населення викликала дефіцит робочої сили в сільському господарстві.

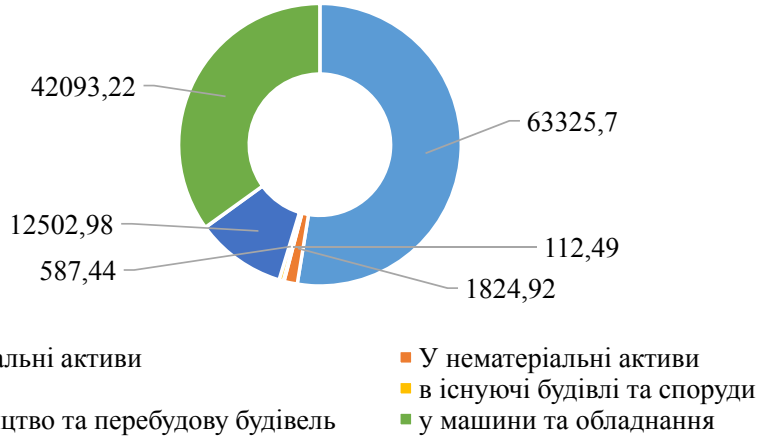

Рис. 2. Спрямування капітальних інвестицій, які виділені в активи сільськогосподарських підприємств у 2023 році, тис. грн

Джерело: побудовано на основі [8]

На думку Кожем'якіної М., для відновлення інвестиційного потенціалу аграрного сектору необхідно залучати такі інвестиції, які б задовольняли потреби у необхідних матеріально-технічних ресурсах і створювали сприятливі умови для ефективного функціонування підприємств [3, с. 68–69]. Тому, на нашу думку, основними рекомендаціями для подолання бар'єрів будуть: залучення державних та міжнародних ресурсів для реконструкції транспортної та логістичної інфраструктури; запровадження програм страхування інвестицій та державних гарантій з метою зниження ризиків для інвесторів і сприяння їхній активізації; впровадження інноваційних агротехнологій, що підвищують продуктивність і зменшують залежність від традиційних ресурсів, може покращити конкурентоспроможність сектору; розширення експортних ринків через угоди про вільну торгівлю та дипломатичні зусилля для забезпечення стабільних джерел доходу аграрного сектора; створення умов для повернення населення в сільську місцевість через підтримку житла, освіти та медичних послуг що, у свою чергу, відновить трудовий потенціал.

Слід наголосити, що аграрний сектор України має потенціал для зростання за умов належного вирішення поточних проблем. Зміна кліматичних умов та зростання попиту на продовольство відкривають нові можливості для України як аграрної держави. Перспективи розвитку включають:

– підвищення якості продукції та розширення ринків збуту через інтеграцію з Європейським Союзом та іншими міжнародними партнерами дозволять зміцнити позиції України на світовому ринку;

– зростаючий інтерес до екологічно чистої продукції стимулює аграріїв до впровадження технологій, що мінімізують вплив на навколишнє середовище, що також відкриває можливості для додаткових інвестицій;

– створення аграрних кооперативів дозволить дрібним виробникам об’єднувати ресурси для підвищення ефективності та конкурентоспроможності.

У довгостроковій перспективі, за умови стабілізації ситуації та реалізації ефективних стратегій розвитку, аграрний сектор України може стати важливим драйвером економічного зростання та залучення іноземних інвестицій.

Висновки. Висновки з проведеного дослідження засвідчують, що структурні трансформації економіки України суттєво впливають на інвестиційний потенціал аграрного сектору, зокрема в умовах збройного конфлікту. Головними факторами, які ускладнюють залучення інвестицій, є руйнування інфраструктури, нестабільність ринку, зростання вартості ресурсів, логістичні труднощі та дефіцит робочої сили.

Для подолання цих бар'єрів необхідно запровадити комплексні заходи, такі як реконструкція транспортної та логістичної інфраструктури за рахунок державних і міжнародних ресурсів, створення програм страхування інвестицій, впровадження інноваційних агротехнологій, розширення експортних ринків і створення сприятливих умов для повернення населення в сільську місцевість.

Перспективи розвитку аграрного сектору в Україні пов'язані з інтеграцією на міжнародні ринки, підвищенням якості продукції, впровадженням екологічно чистих технологій і створенням аграрних кооперативів. У довгостроковій перспективі ці заходи можуть сприяти відновленню інвестиційної активності, зміцненню позицій України на світовому аграрному ринку та підвищенню конкурентоспроможності аграрного сектору як драйвера економічного зростання країни.

Список використаних джерел:

1. Балдинюк В., Балдинюк В. Управління інвестиційним потенціалом підприємств АПК. *Економіка та суспільство*. 2024. № (63). DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-13
2. Калетнік Г.М., Козяр Н.О. Стратегічні підходи до інвестування аграрного сектору України в сучасних умовах розвитку АПК. *Економіка АПК*. 2020. № 12. С. 81–89.
3. Кожем’якіна М.Ю. Інвестиційне забезпечення як основа розвитку аграрної економіки України. *Економіка АПК*. 2009. № 12. С. 68–73.
4. Козяр Н.О. Сучасний стан та перспективи використання інвестиційного потенціалу аграрного сектору України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 16. С. 54–60. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6814.2019.16.54
5. Крамаренко І.С. Інвестиційний потенціал сільськогосподарських підприємств: фактори впливу. *Ефективна економіка*. 2019. № 12. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2019/56.pdf
6. Масюк Ю. Ключові аспекти інвестиційного забезпечення аграрних підприємств. *АгроСвіт*. 2021. № 7–8. С. 67–71.
7. Мацибора В. Інвестиційний потенціал аграрного сектору України: формування та розвиток. *Економіка АПК*. 2020. Т. 27. № 6. С. 49–58.
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua
9. Тітенко З. Ліснічук В. Теоретичні основи визначення інвестиційної привабливості аграрних підприємств. *Економіка та суспільство*. 2024. № (59). DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-37

References:

1. Baldinyuk V., & Baldinyuk V. (2024). Upravlinnia investytsiinoho potentsialu pidpryiemstv APK [Management of the investment potential of agricultural enterprises]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 63. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-13
2. Kaletnik H. M., & Koziar N. O. (2020). Stratehichni pidkhody do investuvannia ahrarnoho sektoru Ukrainy v suchasnykh umovakh rozvytku APK [Strategic approaches to investing in the agricultural sector of Ukraine under current conditions of agricultural development]. *Ekonomika APK*, no. 12, pp. 81–89.
3. Kozhem’yakina M. Y. (2009). Investytsiine zabezpechennia yak osnova rozvytku ahrarnoi ekonomiky Ukrainy [Investment support as a basis for the development of Ukraine's agricultural economy]. *Ekonomika APK*, no. 12, pp. 68–73.
4. Koziar N. O. (2019). Suchasnyi stan ta perspektyvy vykorystannia investytsiinoho potentsialu ahrarnoho sektoru Ukrainy [Current state and prospects of using the investment potential of the agricultural sector of Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 16, pp. 54–60. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6814.2019.16.54

5. Kramarenko I. S. (2019). Investytsiinyi potentsial silskohospodarskykh pidpryiemstv: faktory vplyvu [Investment potential of agricultural enterprises: Impact factors]. *Efektyvna ekonomika*, no. 12. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2019/56.pdf

6. Masyuk Y. (2021). Kliuchovi aspekty investytsiinoho zabezpechennia ahrarnykh pidpryiemstv [Key aspects of investment support for agricultural enterprises]. *Ahrosvit*, no. 7–8, pp. 67–71.

7. Matsybora V. (2020). Investytsiinyi potentsial ahrarnoho sektoru Ukrainy: formuvannia ta rozvytok [Investment potential of the agricultural sector of Ukraine: Formation and development]. *Ekonomika APK*, no. 27(6), pp. 49–58.

8. State Statistics Service of Ukraine. (n.d.). Official website. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua (accessed January 16, 2025).

9. Titenko Z., & Lisnichuk V. (2024). Teoretychni osnovy vyznachennia investytsiynoi pryvablyvosti ahrarnykh pidpryiemstv [Theoretical foundations of determining the investment attractiveness of agricultural enterprises]. *Ekonomika ta suspilstvo,* no. 59. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-37